

Зазначене вимагає спеціального теоретичного та експериментального вивчення проблеми формування ціннісно-сміслових орієнтацій педагогічних працівників.

Список використаної літератури:

1. Бунас А., Черних О. Теоретико-аналітичний огляд з проблеми дослідження ціннісно-сміслові сфери особистості (віковий аспект). *Молодий вчений*. Вип. 12 (88), 2020. С. 44-48. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-10>.

2. Горбань Г. О., Шевченко Н. Ф. Професійна свідомість психолога: структурно-функціональний аналіз. *Проблеми сучасної психології*. 2022. № 1. С. 16-26. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-1-2>.

3. Максимчук Н. П. Професійні ціннісні орієнтації майбутнього вчителя в системі особистих ціннісних орієнтацій. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. №12. С.634–642.

4. Чепішко О.І. Психологічні умови розвитку професійної свідомості майбутніх вчителів соціогуманітарного профілю : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, К. : 2015. 250 с.

5. Шевченко Н. Ф., Чепішко О.І. Професійна свідомість майбутнього вчителя: психосемантичний та розвивальний аспекти : монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 200 с.

ОСОБИСТІТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ УМОВАХ: МОЖЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕКРЕАЦІЇ

Шепельова М. В.

*Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
m.shepelyova@gmail.com*

Труднощі, що виникають у житті, можуть здійснювати деструктивний вплив, в першу чергу, на особистість людини. Тому постає проблема швидкої, ефективної та інформативної діагностики деструктивності впливу складних життєвих умов саме на особистість, а також віднайдення шляхів її рекреації.

Здатність суб'єкта досягати позитивних результатів у різних видах діяльності, коли вони ускладнені різноманітними факторами, тим більше коли їх можна вважати кризовими, аварійними, катастрофічними, В. О. Моляко вважає показником психічного здоров'я [4].

Можливості діагностики деструктивності впливу складних життєвих умов на особистість ми вбачаємо у розробленій нами типології за співвідношенням естетичної чутливості як

інтегральної властивості особистості та депресії як інтегральної властивості індивідності [8; 9; 10]. Для оцінки естетичної чутливості та депресії ми застосовуємо відповідні шкали багатофакторного особистісного опитувальника В. М. Мельникова та Л. Т. Ямпольського «Психодіагностичний тест» (ПДТ) [3].

Метою цієї публікації є показати можливості діагностики та рекреації особистості, що перебуває у складних життєвих умовах.

Для побудови типології [8; 9; 10] ми взяли за основу положення Ф. М. Подшивайлова [5] про амбівалентне співвідношення понять «індивід» і «людина», коли індивід розглядається як стан, що потребує постійного надходження ресурсу ззовні. Зовнішнім проявом індивіда є індивідність, внутрішнім – поліцентричність. Людина ж розглядається як стан, коли використовується лише власний ресурс. Зовнішнім проявом людини є особистість, внутрішнім – індивідуальність.

Також ми спиралися на аксіоматичні положення понятійного числення про те, що: будь-яке поняття має форму і зміст; будь-яке поняття, яке має форму і зміст, завжди має статичний і динамічний (циклічний) прояви; будь-яке поняття має, як правило, не більше чотирьох типів; будь-яке поняття має, як правило, не більше дев'яти системоутворювальних параметрів [5; 6].

Поняття «особистість» (як зовнішній, соціальний прояв людини) та «індивідність» (як зовнішній, соціальний прояв індивіда) розглядаються у їх амбівалентному співвідношенні, при цьому інтегральним показником особистості визначено естетичну чутливість, а інтегральним показником індивідності – депресію. За співвідношенням естетичної чутливості та депресії виокремлено чотири типи особистості: аватарність, індивідність, вітальність, особистість. Під «аватарністю» розуміється поєднання у людини природного (властивості особистості) зі штучно втіленим під жорстким тиском агресивного зовнішнього середовища (властивості індивідності), коли штучне, будучи антиподним природному, починає домінувати за рахунок активного паразитування, перетворення (руйнування) людського ресурсу. Під «індивідністю» розуміється зовнішній, соціальний прояв індивіда. Індивід же розглядається як стан, що потребує постійного надходження ресурсу ззовні. Індивід, як представник Homo sapiens, так і не набувши від народження у процесі розвитку здатності виробляти, продукувати, творити власний життєвий ресурс, пристосовується виживати за рахунок запозичення чужого ресурсу. Під «вітальністю» розуміється такий стан людини, коли чи не єдиним (майже інстинктивним) залишається прагнення людини

вижити в ситуації втрати особистісного ресурсу, зберегти життєві функції організму шляхом зниження рівня прояву провідних психічних властивостей як особистості, так і індивідності. «*Особистість*» визначається як зовнішній, соціальний прояв людини. Людина ж розглядається як стан, коли використовується лише власний ресурс і наявна здатність до творення життєвого ресурсу [8, 10].

Як зазначає Л. І. Подшивайлова [8], перетворення, які відбуваються з особистістю під деструктивним впливом середовища, мають циклічний характер: тип «особистість» за несприятливих умов переходить в тип «аватарність» (під впливом жорстких умов у ситуації створення високої напруги, турбулентності, виведення з рівноваги, коли всі показники працюють на максимумі – і відбувається інтенсивна розтрата особистісного ресурсу), який в свою чергу може перейти в тип «індивідність» (цей тип свого власного особистісного ресурсу не має, а існує за рахунок використання чужого запозиченого ресурсу, однак це не може бути постійним, оскільки ніхто власний ресурс на когось стороннього витратити не буде), а далі може відбутися перехід в тип «вітальність» (де особистість вичерпана повністю, втрачається навіть здатність запозичувати ресурс іззовні, залишається ресурс організму лише на підтримку елементарних життєвих функцій, елементарного життєзабезпечення; відчувається гостра потреба у відпочинку, відбувається зниження всіх потреб і психічних функцій). Якщо людині на цьому етапі вдасться переосмислити цінності, смисли, відмовитись від мотивації престижу у всіх її проявах (у першу чергу – з'явиться уміння розпізнавати мотивацію престижу, а потім з'явиться здатність не діяти під її впливом – а на це може бути витрачено багато часу), то тоді може розпочатись відновлення особистісного ресурсу і завершення циклу – перехід в тип «особистість». При цьому особистість «збагатиться» отриманим досвідом самозбереження, відновлення і розвитку свого перетворювального ресурсу. Це, як зазначає Л. І. Подшивайлова, оптимістичний прогноз розвитку людини. Водночас, за жорстких умов, життєвих обставин, без належної зовнішньої підтримки може відбутись «застрягання» людини у певному типі (у типі I, II, III) з усіма деструктивними наслідками для її особистості [8].

Можливості оцінки сприятливості / несприятливості освітнього середовища для особистісного зростання студентів із застосуванням розробленої нами типології ми розглядали і раніше, пропонуючи індикатором його сприятливості для особистісного та

професійного зростання студентів вважати саме переважання кількості студентів з типом «Особистість» [7].

Коротко розглянемо результати міні-дослідження, проведеного нами серед студентів Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського протягом 2022/2023 навчального року. Вибірку склали 37 осіб – студентів III курсу спеціальності «Соціальна робота», студентів IV, VI курсів спеціальності «Психологія» денної та заочної форм навчання. За результатами проведеного нами дослідження до I типу «Аватарність» належать 8 осіб (22%), до II типу «Індивідність» – 3 особи (8%), до III типу «Вітальність» – 4 особи (11%), і до IV типу «Особистість» належать 22 особи (59%).

Попри велику чисельність студентів, що належать до типу «Особистість», решта, а саме – 41 %, потребують суттєвої роботи над собою на шляху відновлення власного особистісного ресурсу, отже постає необхідність розробки психологічних засобів рекреації особистості. Тут ми вважаємо за доцільне вживати саме поняття **«рекреація»**, оскільки воно походить від лат. «re-creo»: 1) відтворювати, репродукувати, оновлювати; 2) переробляти, перетворювати; 3) а) відновлювати, підкріплювати, освіжати; б) зміцнювати, підбадьорювати; 4) se г. или рескреагі – оговтуватися; одужувати; відроджуватися, знову міцніти; відпочивати, приходити до тями [2]. Це відповідає нашому розумінню **рекреації** як відновленню здатності особистості виробляти, продукувати, творити власний життєвий ресурс, що притаманна типу «особистість». Визначення ж поняття рекреації як відпочинку, поновлення сил людини, витрачених на трудову діяльність [0] є дещо звуженим.

Інтегральною властивістю особистості, відповідно до запропонованої типології, є естетична чутливість, яка передбачає здатність людини помічати гарне, красиве, гармонійне у навколишньому світі та у собі, а також гостро відчувати прояви некрасивого, негарного, дисгармонійного, тому роботу над собою необхідно розпочинати з відновлення здатності помічати красу у буденних, простих, звичайних речах, які нас оточують, що і буде сприяти підвищенню естетичної чутливості.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. С. 1211.
2. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. М. : Русский язык-Медиа, 2006. 845 с.

3. Мельников В. М., Ямпольский Л. Т. *Введение в экспериментальную психологию личности*. М. : Просвещение, 1985. 319 с.

4. Моляко В. О. Адаптивно-конструктивна трансформація стратегічного мислення суб'єкта в умовах полімодальної інформаційної невизначеності. *Психологічні проблем творчості*: матеріали ХХІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 липня 2022 року). Київ, 2022. С. 1-17.

5. Подшивайлов Ф. М. Поиск синергетических эффектов взаимодействия системообразующих параметров академической одарённости. *Актуальні проблеми психології*: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К.: Видавництво «Фенікс», 2019. Т. ХІІ. Психологія творчості. Випуск 26. С. 262–276.

6. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлов М. М., Подшивайлова Л. И., Подшивайлова А. М. Роль математического метода в исследовании филолого-психологической реальности. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. № 2 (69). С. 17–22.

7. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлова Л. И., Шепельова М. В. Оцінка сприятливості / несприятливості освітнього середовища сучасної України для особистісного зростання студентів. *Актуальні проблеми особистісного зростання*: Збірник наукових праць. Житомир, 2021. С. 127-133.

8. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлова Л. И., Шепельова М. В. Психологічна характеристика типів студентів за співвідношенням інтегральних властивостей особистості та індивідності. *Психологічний часопис*, 2020. Т. 6, № 7(39). С. 61-84.

9. Подшивайлова Л. И., Шепельова М. В. Особистість студента як індикатор освітнього середовища сучасної України. *Актуальні проблеми психології*: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К.: Видавництво «Фенікс», 2020. Т. ХІІ. Психологія творчості. Випуск 27. С. 220-236.

10. Podshyvailov F. M., Podshyvailova L. I., Shepelova M. V. The construction of students' typology by the relation of aesthetic sensibility and depression. *Technologies of intellect development*. 2020. Т. 4. № 3 (28).

ВПЛИВ КОВІДУ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

Шубіна О. Є.

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

alexandrapoltorashka2004@gmail.com

Від початку пандемії COVID-19 лікарі по всьому світу зосереджувались на тому, щоб врятувати легені хворих, оскільки коронавірус в першу чергу спричиняє гостру респіраторну хворобу.